

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАГОЛОВКІВ-ПАРАДОКСІВ В ЕСЕЇСТИЧНОМУ ТЕКСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗБІРОК С. ПРОЦЮКА)

Марія Якубовська

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Національного університету «Одеська політехніка»
пр. Шевченка, 1, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-0787-3827
Scopus Author ID: 57413481400
e-mail: yakubovska@op.edu.ua

Тетяна Шевченко

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української літератури та компаративістики
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-8118-9663
Scopus Author ID: 57413759700
e-mail: shtn75@ukr.net

Анотація. У статті проаналізовано специфіку функціонування заголовків-парадоксів в есеїстичному тексті. Матеріалом дослідження стали есеї зі збірок відомого сучасного письменника С. Процюка «Аналіз крові», «Відкинуті і воскреслі», «Гіркий світ, солодкий світ», «Канатохідці», «Канатоходці», «Тіні з'являються на світанку». Обґрунтовано виняткову роль заголовка в есеїстичному тексті, котрий за природою є парадоксальним, адже в есеї автор запитує, грає і провокує на діалог, апелюючи до механізмів уяви та ціннісних орієнтирів читача, не скутого єдиною перспективою бачення і мислення. Звернено увагу, що реципієнт відіграє принципову роль у формуванні змістової цілісності есеїстичної форми. На підставі аналізу текстів і їх заголовків зі збірок С. Процюка доведено, що парадокс у заголовку есею – це словесна композиція, якій властиві алогізм або суперечність, синхронна реалізація відношень контрасту і тотожності, узагальненість і сполучуваність, непередбачуваність у визначенні відомого і традиційного. Прийом парадоксу в заголовковому комплексі есеїстичного тексту – це алогічний зв'язок двох частин одного чи декількох висловлювань, за допомогою якого об'єднуються контрверсійні поняття, заперечуються чи переглядаються загальноприйнятні погляди та уявлення. Улюбленими стилістичними прийомами створення парадоксів у назвах есеїв С. Процюка стали повтор, антитеза, гіпербола, метафора, персоніфікація, каламбур, оксюморон тощо. Зроблено висновок, що есеїст впливає на читача передусім через емоційну сферу, а поєднання стилістично чи семантично непоєднаних елементів – продуктивний засіб експресивного ефекту сприймання тексту, у якому парадоксальність у викладі матеріалу є нормою. Узагальнено, що заголовки-парадокси – важливий елемент есеїстичного тексту, частина ідіостилу, особливо якщо автор тексту – письменник, творець словесних образів. Ці заголовки наділені прагматичним потенціалом, оскільки експресивність у поєднанні з іншими мовними засобами підсилює емоційний вплив на читача.

Ключові слова: есей, заголовок, парадокс, збірка, образ, стилістичний прийом, ідіостиль, дискурс, читач, автор.

**FUNCTIONING FEATURES OF HEADINGS-PARADOXES IN AN ESSAY TEXT
(BASED ON MATERIALS FROM THE COLLECTION OF ESSAYS BY S. PROTSYUK)**

Mariia Yakubovska

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Information Activities and Media Communications
Odessa Polytechnic National University
Shevchenko ave., 1, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0787-3827
Scopus Author ID: 57413481400
e-mail: yakubovska@op.edu.ua*

Tetiana Shevchenko

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of the Department of Ukrainian Literature and Comparative Studies
Odesa I. I. Mechnikov National University
Dvoryanska str., 2, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8118-9663
Scopus Author ID: 57413759700
e-mail: shtn75@ukr.net*

Abstract. *The article analyzes the specifics of the functioning of headings-paradoxes in an essay text. The material of the study was an essay from the collections of the famous contemporary writer S. Protsyuk “Blood test”, “Rejected and resurrected”, “Bitter world, sweet world”, “Rope walkers”, “Shadows appear at dawn”. The author substantiates the exclusive role of the title in the essay text, which is paradoxical in nature, because in the essay the author asks, plays and provokes a dialogue, appealing to the mechanisms of imagination and value orientations of the reader, who is not bound by a single perspective of vision and thinking. Please note that the recipient plays a fundamental role in shaping the content integrity of the essay form. Based on the analysis of texts and their headings from the collections of S. Protsyuk, it is proved that the paradox in the title of an essay is a verbal composition, which is characterized by contradiction, synchronous realization of contrast and identity relations, generalization and compatibility, unpredictability in the definition of the known and traditional. The technique of paradox in the title complex of an essayistic text is an illogical connection between two parts of one or more statements, through which controversial concepts are combined, generally accepted views and ideas are denied or revised. Favourite stylistic devices for creating paradoxes in the titles of S. Protsyuk’s essays were repetition, antithesis, hyperbole, metaphor, personification, pun, oxymoron, etc. It is concluded that the essayist influences the reader primarily through the emotional sphere, and the combination of stylistically or semantically incompatible elements is a productive means of the expressive effect of text perception, in which headings are an important element of an essay text, part of an idiostyle, especially if the author of the text is a writer, a creator of verbal images. These headings have a pragmatic potential, since expressiveness, in combination with other language means, enhances the emotional impact on the reader.*

Key words: *essay, title, paradox, collection, image, stylistic device, idiostyle, discourse, reader, author.*

Постановка проблеми. У сучасній філології інтерес до вивчення есеїстичного дискурсу дедалі набирає обертів. Вивчення есею як особливого тексту – в активній науковій оптиці мовознавців, літературознавців, журналістикознавців, філософів тощо. Це й не дивно, адже цей твір вирізняється «яскраво вираженим індивідуально-авторським началом, довільним розкриттям певної теми з виразно суб’єктивних позицій, тяжінням до парадоксальності, поєднанням образного й понятійно-образного мовлення, художністю, філософською настановою»

[1, с. 504] тощо. Один з аспектів вивчення такого твору пов’язаний із можливостями його функціонування в контексті специфіки заголовкового комплексу. Ці аспекти есеїстичної творчості різною мірою актуалізовано в працях Т. Шевченко, І. Хлистун, О. Хорошевої, М. Штолько, М. Максимчук, О. Гук, Ю. Торговець, К. Брандес, Н. Іванової, К. Сільман тощо. Власне заголовки як прецедентні одиниці були об’єктом дослідження О. Селіванової, Т. Соловйової, Г. Касім, Л. Меркотан, В. Сікорської, О. Назаренко та багатьох інших. Приміром, В. Сікорська,

О. Назаренко, С. Мельник вважають, що «заголовкові комплекси є первинними елементами тексту, допомагають прогнозувати та відображають зміст основного газетного тексту, визначають інтенцію реципієнтів, їх прагматичний намір» [2, с. 433]. Разом із тим аспекти функціонування цих комплексів в есеїстичному тексті з огляду на його поліморфну природу все ще потребують осмислення, особливо коли йдеться про есеї, що одночасно побутує на різних комунікативних платформах: як одиничний текст у медіа-просторі (на сайтах поважних видань, як частина живого журналу, як допис у соцмережі, як виступ, ретрансльований медіа), як частина збірки у друкованому чи електронному форматах, як традиційний надрукований твір автора у видавництві. Заголовки-парадокси есеїстичного твору, природа якого а ріогі парадоксальна, у цьому сенсі викликають особливий інтерес.

Мета та завдання. *Мета* дослідження – виявлення типологічних рис заголовків-парадоксів есею з огляду на творчість одного автора, представлену у збірках, осмислення можливостей їх функціонування в есеїстичній творчості з урахуванням чинників впливу на читача. Поставлена мета передбачає вирішення таких *завдань*: проаналізувати заголовки есеїв у збірках С. Процюка, окреслити специфіку функціонування парадоксальних висловлювань, з'ясувати стилістичні прийоми створення заголовка-парадоксу в есеї.

Предметом дослідження є реалізація парадоксальних висловлювань у заголовках есеїв С. Процюка. *Об'єктом* дослідження постали збірки есеїв цього відомого сучасного письменника: «Аналіз крові», «Відкинуті і воскреслі», «Гіркий світ, солодкий світ», «Канатохідці», «Канатоходці», «Тіні з'являються на світанку» тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «парадокс» у логіці означає «міркування, в якому істинність встановити дуже важко, тому що на істинність претендують протилежні висновки» [3, с. 244], «твердження, яке суперечить загальноприйнятій думці. За своєю структурою... це поєднання двох протилежних тверджень, на підтримку кожного з яких можуть бути наведені переконливі підстави» [4, с. 74]. Парадокси в окремих випадках застосовують як докази того, що людина не спроможна збаг-

нути істину, розглядають як інтелектуальні лабіринти, вихід із яких апріорі не можливий. «Парадокси також часто ототожнюють з антиноміями – поєднанням двох суперечливих суджень про один і той самий об'єкт, кожне з яких істинне стосовно цього об'єкта і кожне з яких припускає однаково переконливе логічне обґрунтування» [5, с. 308]. Проте, вважає Г. Денискіна, посилаючись на А. Лосєва, «головна відмінність антиномії від парадоксу у тому, що антиномія не дана у безпосередньому досвіді, вона не може бути сприйнята органами чуттів, з нею не співвіднесені певні реалії, події, предмети. Антиномія – це результат особливого нестандартного осмислення дійсності, особливого погляду на світ, це – гносеологічна категорія, особливий принцип і прийом пізнання, один зі способів наближення до істини» [5, с. 308–309].

Заголовок-парадокс одразу привертає увагу читача. Він тут же орієнтує його на розуміння есеїстичного тексту, сповненого суперечностей, стає першим кроком до його інтерпретації. Звісно, повний зміст заголовка формується поступово, усвідомлюється в повному обсязі винятково на виході з тексту. Читач у такий спосіб повторює за есеїстом цей шлях створення художньої дійсності, наближається до нього. Заголовок в есеї не так орієнтує читача на досягнення авторської концепції, скільки запрошує його до творчого відтворення смислу тексту, розгадування авторського ребусу, заявленого на початку. «Есеї запитують, грає і провокує на діалог, апелюючи до механізмів уяви та ціннісних орієнтирів читача, не скутого єдиною перспективою бачення і мислення. Тобто реципієнт відіграє принципову роль у формуванні змістової цілісності есеїстичної форми» [6, с. 84], – пише Л. Жванія. І дійсно, заголовки есеїв С. Процюка на кшталт «Просвітлений», «Розіпнутий», «Стоїк», «Людина-смолоскип» інтригують, викликають інтерес щодо постаті, образно поіменованої автором, пропонують читачеві долучитися до розкодування авторських ребусів есеїстичної образності, одразу заявленої на початку твору.

Особливістю заголовка-парадоксу є одномоментна реалізація відношень контрасту й тотожності. Саме тому він характеризується високим рівнем непередбачуваності, є носієм образності, виразності, широкого діапазону емоційних та асоціативних відтінків, що

особливо стає актуальним для есеїстичного твору, у якому легко сполучається художня образність із науковими міркуваннями, а публіцистичні екскурси органічно співіснують з філософськими узагальненнями. В есеїстичній творчості, у якій однією з головних переваг вважається інтенція множинності інтерпретацій смислів, заголовок не стільки спрямовує читача на розуміння авторської концепції, скільки запрошує його до творчого до-сотворення змісту.

Яскравим прикладом таких можливостей есеїстичного дискурсу є творчість С. Процюка – відомого сучасного прозаїка, автора романів, повістей, збірок есеїстики, ведучого експериментального відеоблогу «Українські письменники: колаж емоцій» тощо. Парадоксальність – наочний прийом заголовків його есеїв: «Жіноче, занадто чоловіче», «Поміж плачем і сміхом», «Любити і ненавидіти», «Нерозрізнення сміху і крику», «Непрожиті життя», «Ювілей: радість і відчай», «Радісна печаль», «Любити не можна любити» тощо. Цілком очевидно, що особливістю парадоксального висловлювання у заголовках є одночасна реалізація відношень тотожності і контрасту: «Цірця і Медея», «Золото і мідяки», «Гіркий світ, солодкий світ», «Угода між ліками і отрутою», «Aqua vita і aqua mori», «Сонце і місяць». Тотожність і контраст у назві засвідчують амбівалентність авторської позиції щодо осмислюваного героя, явища, ситуації, співіснування протилежних поглядів щодо них, неоднозначність у ставленні до навколишнього світу загалом, що є природним для есеїстичної рефлексії. Скажімо, «назва “Гіркий світ, солодкий світ” <...> передає ідею супротивності життєвих перипетій, котрі випадають на долю письменника минулого та сучасності: С. Процюк цією назвою декларує ідею змінності, асистемності буття справжньої творчої особистості, котра апріорі приречена на визнання й забуття, лаври і терна, що легко замінюють одне одного, уже самою своєю мистецькою сутністю» [7, с. 120].

Письменник часто віддає перевагу заголовкам, у яких поруч містяться протилежні поняття, однак той факт, що між ними використовується єднальний сполучник «і» видає авторську настанову усвідомити ці два поняття як неподільність протилежностей, як цілісність, що складається із різновекторних

елементів: «Поміж плачем і сміхом», «Відкинуті і воскреслі», «Страх життя і страх смерті», «Поміж винними і невинними», «Танець янгола і диявола» тощо. Приміром, в есеї, названому «Танець янгола і диявола», ідеться про долю М. Бажана, складного і суперечливого письменника, змушеного все життя боротися, вибираючи між людськими якостями і кон'юнктурними обмеженнями, між свободою творчості та ідеологічними рамками, між письменницькими можливостями і чиновницькими обструкціями. «Якби він (Микола Бажан) віршував у спокійній країні з кількасотлітньою щасливою історією, то, замість кривавого танцю янгола з дияволом на поверхні поетового серця, він би створював монументальні космічні полотна загальнонаціонального змісту» [8, с. 42], – читаємо в есеї.

Антитеза та оксиморон – улюблені стилістичні прийоми С. Процюка в номінуванні власних текстів. Одразу варто зауважити: наявність протиставлення є в кожному із названих прийомів. Проте оксиморон (троп, «у якому поєднуються протилежні за значенням поняття, внаслідок чого виникає якісно нове визначення предмета» [9, с. 83]) відрізняється від антитези тим, що являє собою єдине словосполучення; в антитезі ж мають місце два контрастних поняття, презентовані в одному реченні. Ось приклади заголовків есеїв, у яких в основі оксиморон: «Радісна печаль», «Жіноче, занадто чоловіче», «Забувати, щоб пам'ятати», «Тихий крик», «Чужий серед своїх», «Довге життя після ранньої смерті», «Ніжне залізне серце», «Непрожиті життя» тощо. Здебільшого оксиморон використовується для характеристики певної постаті, переважно митця, його почуттів, дій, прагнень: «Довге життя після ранньої смерті» (про долю Василя Симоненка), «Чужий серед своїх» (про життєвий шлях Михайла Стельмаха). Також цей стилістичний прийом у назві містить авторську оцінку того, що у своєрідний спосіб іменується: «Тихий крик» (про експресіоністичну творчість Василя Стефаника, очевидне відсилання до картини «Крик» художника-експресіоніста Е. Мунка), «Радісна печаль» (про творчий метод Олександра Олеся, ймовірна асоціативна екстраполяція до його збірки «З журбою радість обнялась»).

Наведемо приклади заголовків зі збірок С. Процюка, у яких в основі контрастні

поняття: «До і Після», «Сонце і місяць», «Ювілей: радість і відчай», «Гіркий світ, солодкий світ». Звісно, в основі такої заголовкової образності антоніми. У назвах на кшталт «Тотеми і культури», «Страх та ідея», «Мрія і попіл» ідеться про авторські, тобто контекстуальні антоніми. Полярність значень таких слів не закріплена в мові, їх протиставлення має індивідуально-авторський характер. Звісно, слова, що означають ці поняття, не є в повному сенсі антонімами, адже їх протиставлення не відтворюється в мові, воно оказіональне: «Меч і пасіка», «Нарцисизм і страждання», «Подорожній і схимник», «Під ковпаком і небом», «Травень: лики і відблиски». У більшості цих текстів ідеться про явища, котрі не передбачають однозначності в оцінках та інтерпретаціях, однак ступінь цього потрактування визначається винятково авторською настановою на художність та образність. Заголовки при цьому віддзеркалюють авторське смислове ядро, навколо якого есеїст вибудовує опозицію. Наприклад, в есеї «Подорожній і схимник» ідеться про культурного діяча української діаспори Євгена Паранюка, який залишився в пам'яті українців як меценат, книжник та науковець. Трагізм його долі в тому, що, опинившись у вимушеній еміграції, усе життя мріяв повернутися в Україну, проте так і не зміг реалізувати свої наміри, померши в Нью-Йорку. Тим не менш урну з його прахом було доставлено в рідну Хмельівку Івано-Франківської області. А у творі «Меч і пасіка» йдеться про письменницьку справу як уособлення гарячої боротьби і тихого спротиву мистецької особистості у суспільстві. Письменник сам собі ставить питання про те, у чому суть громадянського подвигу: «Звісно, що ідеальною історією народів мала би бути історія їхніх пасік як спокою та розумного ладу. Але коли вже не можна обійтися без меча, то слід добре розуміти, що насправді означає цей символ і який за ним тягнеться шлейф зі сліз та крові...» [10, с. 122]. В окремих випадках письменник застосовує барволексеми-контрасти у заголовках есеїв: «Червона пляма на сірому костюмі», «Чорний день у червоній країні». Такі заголовки викликають певні асоціативні ряди у читача, пов'язані із застосуванням кольорів у певній царині, впливають на його емоційну сферу тощо.

Загалом більшість аналізованих заголовків у всіх збірках есеїстики С. Процюка становлять парадоксальні висловлювання, створені із залученням багатого мовностилістичного інструментарію. Серед них варто виділити:

1) метафори («один з основних тропів, уподібнення одних предметів і явищ іншим за певними схожими ознаками») [9, с. 65]. Наприклад, «Гуллівер у країні ліліпутів», «Вічний парубок української літератури», «Літописець гуцульського космосу»;

2) персоніфікації («вид метафори, надання предметам, явищам природи і тваринам властивостей людини») [9, с. 90]: «Душі кланяються»;

3) антитези («стилістична фігура, в якій протиставляються життєві явища, думки, образи з метою розкриття їх сутності») [11, с. 12]: «Аква віта і аква морі», «Радість і смуток побутового психоаналізу», «Любити і ненавидіти». В есеях С. Процюка антитеза забезпечується використанням мовних і контекстуальних антонімів, алогізмів, алюзії, звернень до прецедентних текстів (якщо есеї присвячено творчості того чи того митця);

4) каламбури («стилістичний прийом, за основу якого правлять омоніми, пароніми, будь-які форми полісемантичності») [10, с. 331]: «Поміж винними і невинними», «Любити не можна любити»; «Алюзії та ілюзії»;

5) повтор як стилістичний прийом: «Туман яром, туман долиною...», «(Не)блиск і (не)злиденність однієї (не)ілюзії»; «Сім'я-фетиш, сім'я-кайдани»; «Тричі виконаєш, тричі засумніваєшся»;

6) гіпербола («різновид тропа, що полягає в надмірному перебільшенні характерних властивостей чи ознак певного предмета, явища або дії задля особливого увиразнення художнього зображення») [10, с. 161]: «50 тисяч чашок кави (ритуал наодинці)» (про творчий процес), «Мегабайти пам'яті» (про національне минуле і пам'ять про нього).

Висновки. Отже, парадокс у заголовку есею – це словесна композиція, якій властиві алогізм або суперечність, синхронна реалізація відношень контрасту і тотожності, узагальненість і сполучуваність, непередбачуваність у визначенні відомого і традиційного. Прийом парадоксу в заголовковому комплексі есеїстичного тексту – це алогічний зв'язок двох частин одного чи

декількох висловлювань, за допомогою якого об'єднуються контрверсійні поняття, заперечуються чи переглядаються загальноприйняті погляди та уявлення. Есеїст впливає на читача передусім через емоційну сферу, а поєднання стилістично чи семантично непоєднуваних елементів – продуктивний засіб експресивного ефекту сприймання тексту, у якому парадоксальність у викладі матеріалу є нормою. Заголовки-парадокси – важливий елемент есеїстичного тексту, особливо якщо його автор –

письменник, творець словесних образів. Ці заголовки наділені прагматичним потенціалом, оскільки експресивність у поєднанні з іншими мовними засобами підсилює емоційний вплив на реципієнта, привертає увагу читача до есеїстичних ментативів і змушує його прочитати, осмислити і скласти власну думку щодо запропонованого літератором, передає авторську оцінку на проблему, котра осмислюється, закладає її у свідомість читача і в такий спосіб його робить по суті імпліцитним співавтором.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко Т. Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст. : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 584 с.
2. Сікорська В.Ю., Назаренко О.М., Мельник С.М. Структурні трансформації прецедентних заголовків у публіцистичному дискурсі. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/174/7813/16327-1?inline=1> (дата звернення: 25.07.2023).
3. Орендарчук Г.О. Логіка : навчальний посібник для студентів економічних та юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, переробл. і доп. Тернопіль : Астон, 2008. 272 с.
4. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Логіка» (галузь знань 0304 «Право», 0302 «Міжнародне право»; освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»; напрям підготовки 6.030401 «Правознавство», 6.030202 «Міжнародні відносини») для студентів I курсу денної форми навчання / уклад.: О.М. Юркевич, В.Д. Титов, С.Е. Зархіна та ін. Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 90 с.
5. Денискіна Г.О. Особливості функціонування заголовків-парадоксів у мові сучасної української газетної публіцистики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія: 10. Проблеми граматики і лексикології української мови* : збірник наукових праць / відп. ред. М.Я. Плющ. 2011. Вип. 8. С. 308–312.
6. Жванія Л. Комунікативний аналіз літературно-критичного есею Є. Сверстюка «Остання сльоза». *Образ*. 2017. С. 83–89.
7. Шевченко Т. Портретний есей у творчості Степана Процюка (за матеріалами збірок «Відкинуті і воскреслі», «Гіркий світ, солодкий світ»). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2022. Том 33 (72). № 4. Ч. 2. С. 96–100.
8. Процюк С. Відкинуті і воскреслі. Брустурів : Дискурсус, 2020. 192 с.
9. Гетьманець М.Ф., Михайлин І.Л. Сучасний словник літератури і журналістики. Харків : Прапор, 2009. 384 с.
10. Процюк С. Аналіз крові. Київ : Грані-Т, 2010. 144 с.
11. Літературознавчий словник-довідник НВ. Київ : Академія, 1997. 752 с.
12. Процюк С. Гіркий світ, солодкий світ. Брустурів : Дискурсус, 2021. 176 с.
13. Процюк С. Канатохідці. Брустури : Дискурсус, 2016. 232 с.
14. Процюк С. Канатоходці. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2007. 302 с.
15. Процюк С. Тіні з'являються на світанку. Луцьк : Твердиня, 2011. 216 с.

REFERENCES

1. Shevchenko T. (2019). Eseyistyka ukrainskykh pysmennykiv yak fenomen literatury kintsia XX – pochatku XXI st.: monohrafiia. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho. 584 s.
2. Sikorska V.Yu., Nazarenko O.M., Melnyk S.M. Strukturni transformatsii pretsedentnykh zaholovkiv u publitsystychnomu dyskursi. Retrieved from: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/174/7813/16327-1?inline=1> (Last accessed: 25.07.2023).
3. Orendarchuk H.O. (2008). Lohika: navchalnyi posibnyk dlia studentiv ekonomichnykh ta yurydychnykh spetsialnostei vyshchyykh navchalnykh zakladiv. Vyd. 2-he, pererobl. i dop. Ternopil: Aston. 272 s.
4. Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia samostiinoi roboty ta praktychnykh zaniat z navchalnoi dystsypliny «Lohika» (haluz znan 0304 «Pravo», 0302 «Mizhnarodne pravo»; osvithno-kvalifikatsiinyi riven «Bakalavr»; napriam pidhotovky 6.030401 «Pravoznavstvo», 6.030202 «Mizhnarodni vidnosyny») dlia studentiv I kursu

- dennoi formy navchannia / uklad.: O.M. Yurkevych, V.D. Tytov, S.E. Zarkhina ta in. Kharkiv: Nats. un-t «Iuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho», 2013. 90 s.
5. Denyskina H.O. (2011). Osoblyvosti funktsionuvannia zaholovkiv-paradoksiv u movi suchasnoi ukrainskoi hazetnoi publitsyky. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Seriya: 10. Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy: zb. nauk. prats / vidp. red. M.Ya. Pliushch. Vyp. 8. S. 308–312.
  6. Zhvaniia L. (2017). Komunikatyvnyi analiz literaturno-krytychnoho eseiu Ye. Sverstiuka «Ostannia sloza». Obraz. S. 83–89.
  7. Shevchenko T. (2022). Portretni esei u tvorchoosti Stepana Protsiuka (za materialamy zbirk «Vidkynuti i voskresli», «Hirkyi svit, solodkyi svit»). Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Tom 33 (72). № 4. Ch. 2. S. 96–100.
  8. Protsiuk S. (2020). Vidkynuti i voskresli. Brusturiv: Dyskursus. 192 s.
  9. Hetmanets M.F., Mykhailyn I.L. (2009). Suchasnyi slovnyk literatury i zhurnalistyky. Kharkiv: Prapor. 384 s.
  10. Protsiuk S. (2010). Analiz krovi. Kyiv: Hrani-T. 144 s.
  11. Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk NB. Kyiv: Akademiia, 1997. 752 s.
  12. Protsiuk S. (2021). Hirkyi svit, solodkyi svit. Brusturiv: Dyskursus. 176 s.
  13. Protsiuk S. (2016). Kanatokhidtsi. Brustury: Dyskursus. 232 s.
  14. Protsiuk S. (2007). Kanatokhodtsi. Ivano-Frankivsk: Tipovit. 302 s.
  15. Protsiuk S. (2011). Tini z'iavliautsia na svitanku. Lutsk: Tverdynia. 216 s.